

Hodnotenie potrieb

Priorita Únie 2: Podpora akvakultúry, ktorá je environmentálne udržateľná, efektívne využíva zdroje, je inovačná, konkurencieschopná a založená na znalostiach

Identifikované potreby:

1. Udržateľný rozvoj akvakultúry a zvýšenie jej produkcie prostredníctvom kvalitatívneho a kvantitatívneho rozvoja rybochovných zariadení, ich ochrany, pri dodržaní welfare chovaných rýb a súladu s ochranou životného prostredia
2. Diverzifikácia príjmov podnikov akvakultúry a zvyšovanie pridanej hodnoty v akvakultúre
3. Zavádzanie inovatívnych technológií a postupov uplatňovaných v chovoch umožňujúcich účinné využívanie zdrojov vo vzťahu k zabezpečeniu udržateľného rozvoja akvakultúry a zvýšenie jej produkcie v súlade s ochranou životného prostredia

Zdôvodnenie potrieb:

1. **Udržateľný rozvoj akvakultúry a zvýšenie jej produkcie prostredníctvom kvalitatívneho a kvantitatívneho rozvoja rybochovných zariadení a rybníkov, ich ochrany, pri dodržaní welfare chovaných rýb a súladu s ochranou životného prostredia**

V zmesi protichodných názorov na zdravú výživu zostáva jedna spoločná istota, na ktorej sa zhoduje väčšina odborníkov – sú to ryby. Rybie mäso má veľmi nízky obsah tuku v rybej svalovine, veľmi dobrú stráviteľnosť, zlepšuje srdcovú činnosť, znižuje riziko vzniku srdcových arytmií, znižuje riziko vzniku trombov, zlepšuje metabolizmus lipidov a lipoproteínov a znižuje hladinu krvného cholesterolu i triglycerunu. Významne ovplyvňuje prevenciu rakoviny čriev. Rybí tuk obsahuje množstvo dôležitých vitamínov D a A, okrem toho rybie mäso obsahuje jód, selén, vápnik a ďalšie minerály, ktoré sú v detskej strave nezastupiteľné.

I keď trh aj na Slovensku ponúka pomerne pestrú paletu výrobkov z morských živočíchov obyvateľom vnútrozemských krajín sa odporúča konzumovať regionálne dopestované produkty a teda zvyšovať podiel sladkovodných rýb na spotrebe rybích výrobkov na Slovensku.

Celosvetovo výlov morských rýb postupne klesá, čo sa v budúcnosti premietne do znižovania ponuky kvalitných morských rýb na trhu. Tým sa vnútrozemská akvakultúra stáva významnou alternatívou morského rybolovu pri uspokojovaní dopytu po kvalitných produktoch morského rybolovu.

Produkcia akvakultúry v SR v priebehu r. 2006 až 2010 každoročne klesala (1 262 t – 687 t) a až v r. 2011 nastal mierny nárast spôsobený aj vplyvom investícií z Operačného programu Rybné hospodárstvo SR 2007 – 2013 a Sektorového operačného programu Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka SR 2004 – 2006. Pokrytie trhu domácou produkciou kapra je pritom naďalej iba na 20% z celkovej spotreby živých kaprov v SR. Opačná situácia bola u pstruha, kde domáca produkcia pokrývala domácu spotrebu do r. 2010, ale v r. 2011 nastáva obrat, kedy domáca produkcia začína byť vytláčaná dovozom pstruhov z iných krajín.

Akvakultúra je v podmienkach Slovenska tradičnou aktivitou, realizovanou vo vidieckych oblastiach s obtiažnou zamestnanosťou, v rozhodujúcej miere malými a mikro podnikmi neraz na rodinnej báze. Okrem toho je zachovanie akvakultúry potrebné aj pre jej mimoprodukčné prínosy vo verejnom záujme.

Vyššie spomenuté investície, spolufinancované z fondov EÚ, pomohli zabezpečiť určitý stupeň zastabilizovania akvakultúry, na ktorý je možné ďalej nadviazať smerom k skvalitňovaniu jeho produkčnej základne a k objemovému rastu.

Z uvedeného vyplýva potenciál a **potreba pre zachovanie domácej akvakultúry, zabezpečenie jej ďalšieho rozvoja a zvýšenie jej produkcie**, ktorá ponúka kvalitnú rybu dostupnú v čerstvom stave, **s cieľom zvýšiť pokrytie trhu rybami z domácej produkcie**, ako aj exportovať na trhy susedných krajín. **To je podmienené dosiahnutím lepšej ekonomickej životaschopnosti podnikov akvakultúry, pretože bez zvýšenia príjmov a ziskovosti podnikov akvakultúry by bolo zabezpečenie udržateľnosti akvakultúry v SR problematické.**

Riešením potreby sa prispeje k posilneniu udržateľnosti a konkurencieschopnosti sektora akvakultúry a to prostredníctvom investícií do obnovy a modernizácie rybochovných zariadení a rybníkov, vrátane odbahňovania a rekultivácie, výstavby nových rybochovných zariadení, ochrany chovov pred predátormi, ako aj zavádzaním inovatívnych technológií a postupov chovu, prispievajúcich k cieľom stratégie Európa 2020 a prispôsobovaniu sa klimatickým zmenám (prehrievanie vody v letnom období, pokles prietokov vody a zásob podzemnej vody). Všetky identifikované spôsoby riešenia danej potreby musia byť uskutočňované s minimálnym zaťažením životného prostredia a zaistením welfare chovaných rýb. Obzvlášť veľkú pozornosť je potrebné venovať odbahňovaniu, osobitne v územiach NATURA 2000, ktoré je potrebné realizovať šetrným spôsobom.

Budovanie predajných miest, umožní vykonávať jednoduché spracovanie, marketing a priamy predaj predovšetkým svojich vlastných produktov akvakultúry. Toto riešenie prispeje aj k vertikálnej integrácii podnikov akvakultúry do potravinového reťazca, a tým pozitívne ovplyvní celkovú spotrebu rýb v SR ako aj prispeje k cieľom stratégie Európa 2020 a to znížením tvorby oxidu uhličitého (priamy predaj bez potreby prevozu produkcie/reduce carbon footprint for consumers), ako aj tvorbou pracovných miest.

2. **Diverzifikácia príjmov podnikov pôsobiacich v oblasti akvakultúry a zvyšovanie pridanej hodnoty v akvakultúre**

V SR je dosahovaná pomerne nízka úroveň príjmov z akvakultúry, ktorá je ovplyvňovaná sezónnosťou produkcie rýb (produkčné cykly), sezónnosťou spotreby rýb ako aj externými vplyvmi, ako napr. dostatok a kvalita vody, vplyv klimatických zmien, škody spôsobené rybožravými predátormi, výskyt chorôb, atď. Pre väčšinu podnikov akvakultúry je akvakultúra jediným zdrojom príjmov, pričom riziko strát je relatívne vysoké. Úroveň diverzifikácie príjmov v akvakultúre na Slovensku je nízka. Zmultifunkčnenie podnikov akvakultúry je pritom jednou z ciest pre zvýšenie ich životaschopnosti, resp. konkurencieschopnosti a diverzifikácia ich činností je zároveň aj cestou k diverzifikácii a úspešnejšiemu zvládnutiu rizík, spojených s produkčným procesom v akvakultúre.

Väčšina produkcie je odbytovaná v živom stave prostredníctvom veľkoobchodu a maloobchodu, čo neumožňuje podnikom akvakultúry vytvárať pridanú hodnotu k produktom akvakultúry. Trend naznačuje, že spotrebiteľia/zákazníci preferujú pri nákupe spracovanú čerstvú rybu a sú ochotní ísť za ňou až na miesto produkcie.

U podnikov je však málo rozvinutý priamy predaj prvotne spracovaných rýb. Cena pri takomto predaji býva spravidla nižšia ako v obchodoch, čo môže pozitívne vplyvať na rozhodovanie konečných spotrebiteľov a malých odberateľov a vytvárať tak priestor pre vznik a rozvoj lokálnych trhov.

Na zavedenie ambulantného spracovania rýb môže popri ich priamom predaji nadväzovať rybárska gastronómia, s využitím osvetu týkajúcej sa rýb ako zdravej potraviny, a rybárska turistika, ako aj osvetová a edukačná činnosť, zameraná na chov, pozitívny vzťah k životnému prostrediu a poskytovanie ďalších informácií, súvisiacich s akvakultúrou (mladí farmári, pilotné projekty, spolupráca so školami a pod.).

Špecifický potenciál podniku je možné využiť aj na získanie tržieb z menej tradičných nových činností, jednak lepším využitím prírodných zdrojov, pôdy či zavedením ďalších aktivít súvisiacich s akvakultúrou, resp. na ňu nadväzujúcich.

Uvedené skutočnosti odôvodňujú identifikovanú **potrebu diverzifikovať príjmy podnikov pôsobiacich v oblasti akvakultúry a zvyšovať pridanú hodnotu v akvakultúre**. Riešením potreby sa prispeje k posilneniu konkurencieschopnosti akvakultúry a to prostredníctvom vytvárania nových podnikateľských aktivít súvisiacich s rozvojom rybárskej turistiky, environmentálnych služieb (napr. pozorovanie vtáctva), a vzdelávania v oblasti akvakultúry, ktoré poskytnú dodatočné príjmy podnikov pôsobiacich v akvakultúre. Tieto aktivity budú prispievať aj k cieľom stratégie Európa 2020 – tvorba pracovných miest.

3. Zavádzanie inovatívnych technológií a postupov uplatňovaných v chovoch umožňujúcich účinné využívanie zdrojov vo vzťahu k zabezpečeniu udržateľného rozvoja akvakultúry a zvýšenie jej produkcie v súlade s ochranou životného prostredia

Pre zabezpečenie environmentálne udržateľnej akvakultúry je potrebné podporovať zavádzanie chovateľských metód šetrných k životnému prostrediu a takých technologických riešení chovov, ktoré minimalizujú negatívny dopad na životné prostredie, najmä vo vzťahu k využívaniu vodných zdrojov, ako sú napríklad **recirkulačné systémy**. Zavádzanie uvedených inovatívnych metód v akvakultúre umožní rozvoj chovu predovšetkým lososovitých druhov rýb. Tento spôsob chovu je šetrný k životnému prostrediu vzhľadom na minimalizáciu nárokov na zdroje vody, pričom umožňuje dosiahnuť vyššiu intenzitu chovu rýb, čo sa prejaví na zvýšení produkcie. Zabezpečenie sebestačnosti v domácej produkcii rýb je jednou z priorit NSP.

Priorita Únie 3: Podpora vykonávania SRP

Identifikované potreby:

1. Zabezpečiť zber, riadenie a poskytovanie údajov za sektor akvakultúry a spracovateľský sektor vrátane údajov vzťahujúcich sa k životnému prostrediu v súlade s viacročným programom v zmysle nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1380/2013 o SRP
2. Vykonávať kontroly na vysokej úrovni, a tak zaistiť dodržiavanie pravidiel SRP a zároveň udržateľné využívanie živých vodných zdrojov

Zdôvodnenie potrieb:

1. **Zabezpečiť zber, riadenie a poskytovanie údajov za sektor akvakultúry a spracovateľský sektor vrátane údajov vzťahujúcich sa k životnému prostrediu v súlade s viacročným programom v zmysle nariadenia EP a Rady (ES) č. 1380/2013 o SRP**

Podľa názorov partnerov programu sú štatistické údaje uvedené v popise nepresné a nekorešponujú s realitou. V skutočnosti sa vyprodukuje viac, než uvádzajú údaje zo ŠÚ SR. Dôvodom týchto nepresností je, že nie všetci chovatelia si plnia povinnosť ohľadom zasielania vyplnených výkazov na ŠÚ SR. Z toho vyplýva **potreba zlepšiť zber údajov za akvakultúru v SR a spracovateľský sektor a aktualizovať ich štruktúru na súčasné potreby, s cieľom získať reprezentatívne údaje za celý sektor akvakultúry a spracovania s vysokou vypovedacou schopnosťou**. Relevantné a vysokokvalitné údaje pomôžu RO správne smerovať implementáciu programu a vytvoria východiskové podklady pre vykonávanie SRP v podmienkach SR.

2. **Vykonávať kontroly na vysokej úrovni, a tak zaistiť dodržiavanie pravidiel SRP a zároveň udržateľné využívanie živých vodných zdrojov**

Zabezpečenie systému osvedčovania úlovkov na dovoz a vývoz produktov rybolovu a akvakultúry v zmysle nariadenia o NNN rybolove, ako aj požiadaviek na sledovateľnosť a označovanie produktov podľa kontrolného nariadenia je vykonávané ŠVPS SR a regionálnymi veterinárnymi a potravinovými správami. ŠVPS SR je rozpočtovou organizáciou, ktorá hospodári s obmedzeným rozpočtom, na druhej strane kvalitný **výkon uvedených kontrolných aktivít si vyžaduje bežné aj kapitálové výdavky**.

Priorita Únie 5: Podpora marketingu a spracovania

Identifikované potreby:

1. Zvyšovanie pridanej hodnoty spracovaných produktov v súlade s ochranou životného prostredia
2. Propagácia produktov trvalo udržateľnej akvakultúry

Zdôvodnenie potrieb:

1. **Zvyšovanie pridanej hodnoty spracovaných produktov v súlade s ochranou životného prostredia**

Spracovateľský priemysel v SR spracuje ročne približne 395 ton sladkovodných a 4 250 t morských rýb (r. 2011). Najvýznamnejšou aktivitou spracovateľských podnikov je spracovanie dovezených morských produktov rybolovu a akvakultúry, ktoré ale každoročne klesá. Zo sladkovodnej produkcie podnikov akvakultúry sa spracúva najmä pstruh, čo priamo súvisí s domácou produkciou pstruha. Spracovanie sladkovodných rýb nevykazuje taký pokles ako v spracovaní morských produktov. Je viac stabilizované, pohybuje sa v intervale od 316t (r. 2006) do 394 t (r. 2011).

Celkové výrobné kapacity na produkty rybolovu a akvakultúry v SR sa využívajú v priemere na iba 30% (r. 2011). Je to veľmi nízke využitie existujúcich spracovateľských kapacít. Jednou z príčin je vyššia predajná cena kvalitných produktov rybolovu a akvakultúry ako aj ponúkaný sortiment. Z daného stavu vyplýva **potreba zvýšiť pridanú hodnotu spracovaných produktov v súlade s ochranou životného prostredia**. Štrukturálne zmeny, ktoré pomôžu splniť identifikovanú potrebu je možné rozdeliť do dvoch základných častí: i) rozšírenie sortimentu produktov rybolovu a akvakultúry prostredníctvom inováčných investícií, a ii) znižovanie výrobných nákladov prostredníctvom inováčných investícií prispievajúcich k cieľom stratégie Európa 2020 v oblasti úspory energií a znižovaniu vplyvu na životné prostredie.

Riešením identifikovanej potreby spolu s propagáciou sektora akvakultúry môžu napomôcť k zvýšeniu predaja výrobkov z rýb a tým sa prispeje aj k podpore konkurencieschopného sektora rybného hospodárstva na Slovensku.

2. Propagácia produktov trvalo udržateľnej akvakultúry

V porovnaní s priemernou spotrebou rýb v EÚ 16,1 kg v r. 2011 je spotreba rýb na obyvateľa v SR v r. 2011 nízka, dosahuje v priemere iba 4,7 kg za rok, čo nie je ani 30% priemeru EÚ. Z toho spotreba sladkovodných rýb je len na úrovni 1 kg na obyvateľa za rok. Tradičné stravovacie návyky a relatívne nízke povedomie o akvakultúre a jej produktoch má za následok nízku konzumáciu rýb na Slovensku. Aj napriek priaznivému dietetickému účinku rybieho mäsa na zdravie človeka sa mu vo výžive nevenuje náležitá pozornosť. Pritom rybie mäso a výrobky sú nutrične veľmi dôležité pre zdravý život detí, dospelých a starších ľudí.

Veľkým hendikepom je aj nedostatočná propagácia jeho pozitívnych vplyvov zo strany zodpovedných orgánov, slabá tradícia v konzumácii rýb a najmä horšia cenová dostupnosť rýb a rybích produktov, čo môže byť hlavnou príčinou inklinácie obyvateľstva k cenovo dostupnejšiemu druhom mias/potravin. Do r. 2012 nebola zrealizovaná žiadna významná propagácia produktov akvakultúry zo strany producentov ani štátu. Od konca r. 2012 MPRV SR spustilo celoplošnú národnú kampaň na podporu konzumácie rýb a produktov sladkovodnej akvakultúry s cieľom zvýšiť domácu spotrebu. Trvanie kampane je naplánované do konca r. 2014. V programovom období 2014 – 2020 je príležitosť nadviazania na uvedenú kampaň s cieľom zvýšiť efektívnosť už zrealizovaných aktivít a využiť získané poznatky.

Potreba posilniť povedomie spotrebiteľov o priaznivých účinkoch konzumácie produktov akvakultúry na jeho zdravie **formou propagácie udržateľnej akvakultúry a jej produktov** je na základe vývoja priemernej spotreby rýb v SR opodstatnenou potrebou a je nutné ju riešiť v nadväznosti na súčasnú kampaň. Cieľom propagácie by malo byť nielen posilnenie pozitívneho imidžu sektora akvakultúry a jeho produktov vo vzťahu k jeho trvalo udržateľnému rozvoju, ale aj samotné zvýšenie spotreby rýb v SR vrátane posilnenia domácej produkcie akvakultúry a spracovania rýb.

Hlavným cieľom propagácie by malo byť presmerovanie spotrebiteľského záujmu na konzumáciu čerstvých sladkovodných rýb počas celého roka. Propagácia by mala byť zameraná na získanie trvalej dôvery spotrebiteľov k produktom akvakultúry s vysokou hodnotou založenou na dodržiavaní prísnych noriem v oblasti potravinovej bezpečnosti.

Riešenie identifikovanej potreby prispeje k posilneniu producentov akvakultúry, ako aj spracovateľov produktov rybolovu a akvakultúry na domácom trhu, ktorí by mali reagovať na propagačnú kampaň dostatočnou ponukou kvalitných produktov.

Prioritizácia priorít Únie a identifikovaných potrieb:

<i>Priority Únie</i>	<i>Identifikované potreby</i>
<p>1. <u>Priorita Únie 2:</u> Podpora akvakultúry, ktorá je environmentálne udržateľná, efektívne využíva zdroje, je inovačná, konkurencieschopná a založená na znalostiach</p>	<p>1.Udržateľný rozvoj akvakultúry a zvýšenie jej produkcie prostredníctvom kvalitatívneho a kvantitatívneho rozvoja rybochovných zariadení, ich ochrany, pri dodržaní welfare chovaných rýb a súladu s ochranou životného prostredia</p> <p>5.Diverzifikácia príjmov podnikov akvakultúry a zvyšovanie pridanej hodnoty v akvakultúre</p> <p>4.Zavádzanie inovatívnych technológií a postupov uplatňovaných v chovoch umožňujúcich účinné využívanie zdrojov vo vzťahu k zabezpečeniu udržateľného rozvoja akvakultúry a zvýšenie jej produkcie v súlade s ochranou životného prostredia</p>
<p>2. <u>Priorita Únie 5:</u> Podpora marketingu a spracovania</p>	<p>2.Zvyšovanie pridanej hodnoty spracovaných produktov v súlade s ochranou životného prostredia</p> <p>3.Propagácia produktov trvalo udržateľnej akvakultúry</p>
<p>3. <u>Priorita Únie 3:</u> Podpora vykonávania SRP</p>	<p>7.Zabezpečiť zber, riadenie a poskytovanie údajov za sektor akvakultúry a spracovateľský sektor vrátane údajov vzťahujúcich sa k životnému prostrediu v súlade s viacročným programom v zmysle nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1380/2013 o SRP</p> <p>6.Vykonávať kontroly na vysokej úrovni, a tak zaistiť dodržiavanie pravidiel SRP a zároveň udržateľné využívanie živých vodných zdrojov</p>